

Titel Historien om Danmark: Reformation og renæssance

Tema: På vej mod det moderne Danmark

Fag: Historie

Målgruppe: Mellemtrin og udskoling



En dansk dramadokumentarisk tv-serie: DR1, 60 min., 2017.

Faglig relevans/kompetenceområder

Denne tv-serie kan bruges som baggrunds-appetizer til et undervisningsforløb i historiekanonpunkterne "Reformationen", "Christian IV" og "Den Westfalske Fred" som primært udspiller sig i 1500- og 1600-tallet. På overbevisende faglig facon får eleven indblik i tiden før og under religionsskiftet, op- og nedgangsperioderne i Christian IV's regeringsperiode samt konsekvenserne ift. deltagelsen i 30-årskrigen. Tv-serien har fravalgt flere ting, fx nævnes Tycho Brahe ikke.

Forenklete Fælles Mål honoreres i historie under især kompetenceområdet "Kronologi og sammenhæng" og "Kildearbejde", da tv-serien under vejs problematiserer, hvad vi ved, om periodens mennesker udfra fx en moderne obduktion af en person fra 1600-tallet.

Ideer til undervisningen

Læreren kan stille vejledningens 5 elevspørgsmål efter visningen, og for at lette lærerens forberedelse rummer vejledningen også svar på elevspørgsmålene. Læreren kan selv flytte spørgsmålene over i andet format, samt omformulere og bruge spørgsmålene mere målstyrende.

1. Hvilken betydning fik reformationen for datidens mennesker? (Kom **først** ind på Martin Luthers protester mod fx katolsk afladshandlen, katolske helgener og gaver til kirken, **dernæst** redegøres for, hvordan reformationen blev indført i Danmark, samt Christian IV's hårdtslående behandling mod – hvad han anså for- overtro og hekseri. Brug evt. historien om Maren Spliid fra tv-udsendelsen samt nedenstående uddrag fra Ebbe Kühles "Danmark historie samfund", 1994, s. 56:

Hvorfor blev hekseprocesserne gennemført og ikke mindst, hvem der blev brændt som hekse og hvorfor?

I slutningen af 1400-tallet havde den katolske kirke indledt en klapjagt på djævlens jordiske håndlangere for at komme kættertendenserne til livs. Efter reformationen overtog myndighederne og gejstlige personer i de protestantiske områder denne idé i deres bestræbelser for at befæste den nye trosretning og trænge katolicismen tilbage. I den officielle version hed et, at "Trolddom er intet andet end den sande Guds fornægtelse og Forsværgelse, en uren hedensk og djævelsk falsk Hellighed, Evangeliets Fordrejelse, en pagt med Djævelen, den kristnes tros nægtelse og afsigelse." og den sjællandske biskop Peder Palladius fortalte i sine prædikener, at troldkvinden kunne lange remser. I den folkelige bevidsthed havde der altid været vished om, at onde kræfter var på spil, og at der var en sammenhæng mellem uforklarlige hændelser og "farlige personer". Da først kirke og myndigheder så havde givet grønt lys for trolddomsprocesser, og de første havde fundet sted, kunne lokalbefolkningen rundt omkring gå i gang med mere åbenlyst at diskutere dens mistanker og opdage nye sammenhænge mellem ulykker og bestemte personer. Når visheden var tilstrækkelig stor, blev der rejst anklage mod den mistænkte, og så var der

almindeligvis flere, der kunne bidrage til anklager. De fleste af dem, der blev dømt for trolddom var ældre, enlige, fattige kvinder, der ikke ydmygt accepterede deres lod, men skældte ud og truede, hvis de følte sig dårligt behandlet. Det er derfor nærliggende at fortolke hekseprocesserne som en forfølgelse af kvinder, der ikke levede op til datidens kvindeideal og af fattige, som ikke var ydmyge og taknemmelige, men tværtimod trængte sig på og var ubehagelige, hvis de fik afslag. En sådan tolkning er dog ikke tilstrækkelig, for der var også mænd, såvel som mere velstillede kvinder, der blev dømt og brændt. ” – Ebbe Kühle ”Danmark historie samfund”, 1994, s. 56

2. Hvad dækker ordet ”renæssance” over fra tv-udsendelsens titel?
3. I århundrederne før denne tv-udsendelse (ca. 1300-1500-tallet) opdages en række nye områder i verden, som også får betydning for Christian IV’s Danmark i 1600-tallet fx rigdom, nye handelsvarer mv. Læreren inddeler klassen i seks grupper (a-g), som holder et foredrag for resten af klassen om, hver sin berømte opdagelsesrejsende, og det vigtigste, han er kendt for. Søg oplysninger på nettet eller i bøger fra biblioteket.
- a) Marco Polo (1254- 1324)
 - b) Ibn Battuta (1304-1377)
 - c) Henrik Søfareren (1394 – 1460)
 - d) Christoffer Columbus (1451 – 1506)
 - e) Vasco da Gama (1469 -1524)
 - g) Fernando de Magellan (1480- 1521)



Verdenskort, hentet fra Pixabay, CCO Creative Commons

4. Tv-udsendelsen har kong Christian IV som gennemgående figur. Han var konge i mange år (1588-1648). **I grupper skal eleverne undersøge, hvad han i dag huskes for.**

Gruppe 1: Vis klassen Christian IV som bygherre. Der ønskes en redegørelse for: Frederiksborg Slot, Tøjhusmusset, Rosenborg, Christianshavn, Knippelsbro, Nyboder, Rundetårn og Børsen.

5. **Gruppe 2:** Upload disse to billeder i skoletubeværktøjet Thinglink af Christian IV. Brug billedanalysen fra <https://ucc.dk/cfu/fag/historie/ideer-til-undervisning/understottende-undervisning> (blå kasse til højre) til at genfortælle historie om Christian IV, som vi i dag kender ham: en mand med både sejre og nederlag.



Maleri af Karel van Mander, hentet fra Wikipedia



Maleri af Wilhelm Marstrand, hentet fra Wikipedia



Gruppe 3. Find teksten til sangen "Kong Kristian stod ved højen mast" og vis resten af klassen, hvordan Christian d. 4. fremstilles. Er der noget fra tv-udsendelsen I synes, er "glemt" i Kongesangen, der er skrevet ca. 100 år senere i 1779?

5. Lav en illustreret tidslinje i fx skoletubeværktøjet Tiki-Toki, hvor I viser, hvor mange gange Danmark og Sverige har været i krig med hinanden fra slutningen af 1500-tallet til starten af 1700-tallet. Brug bøger og nettet med fx søgeordet "svenskekrige". (Bemærk: Det skal fremgå på tidslinjen, hvad hovedårsagen til nabofjendskabet til Sverige er).

Svar på elevspørgsmål:

Ad 1) Tiden før og under reformationen var på mange måder en urolig tid. Nye dele af verden blev langsomt opdaget. Bogtrykkerkunsten blev opfundet. Man kunne nu trykke bøger, og ny viden kom derfor hurtigere ud til folk, og det var måske med til, at befolkninger begyndte at protestere mod den katolske tro og pavemagten i Rom. Det førte ofte til borgerkrige mellem ledende samfundsgrupper samt død og ulykke for almindelige mennesker. Efter religionsskifte og borgerkrig skulle folk vænne sig til nye autoritære regler og restriktive normer mv.

Ad 2) Kirkens magt over menneskene var på retur i slutningen af middelalderen. Religionen og samfundene blev udfordret af nye opdagelser og livsbetingelser. Det betød, at nye tanker og ideer indenfor kunst, videnskab og tro vandt frem over hele Europa. Nu kom det enkelte menneske i centrum, og den ny tid blev kaldt renæssancen. Det betyder genfødsel. Det var den græske og romerske oldtids fokus på det enkelte menneske, der blev genfødt. Altså, tanker mv. fra før krisendommen blev igen moderne og genfødt også indenfor kunst og arkitektur.

Ad 3)

- | |
|--|
| <p>a) Marco Polo (1254 – 1324) fra Venedig var en italiensk handels- og opdagelsesrejsende. Han trekkede til Kina, som var under mongolernes herredømme. Hans ry skyldes fortællingen om kinarejsen, som blev kendt i Europa. Østen var noget abstrakt for datidens europæere.</p> |
| <p>b) Ibn Battuta ((1304-1377)) var nordafrikaner og uddannet indenfor islamisk jura. Undervejs på sin rejse ernærede han sig som dommer og jurist. Han nåede længere end nogen anden opdagelsesrejsende fra før industrialiseringen og tilbagelagde samlet set over 120.000 km.</p> |
| <p>c) Henrik Søfareren (1394 – 1460), en portugisisk prins, der var uhyre interesseret i skibsfart og brugte hele sit liv på at finde sejlruten syd om Afrika, så han og Portugal selv kunne hente krydderier i Indien udenom andre lande og deres restriktioner. Han fandt ikke søvejen syd om Afrika.</p> |
| <p>d) Christoffer Columbus (1451 – 1506) ville med en ny idé komme til Indien ved at sejle stik vest fra Spanien. Han var overbevist om, at jorden var rund. Det lykkedes ham i 1492 at krydse Atlanterhavet, og han troede til sin dødsdag, at han var kommet til en lille ø udenfor Indien. Han kaldte derfor menneskene for indianere og øen for San Salvador (frelseren). I virkeligheden var han kommet til én af Bahamaøerne.</p> |
| <p>e) Vasco da Gama (1469 -1524) lykkedes med det, der var glippet for Henrik Søfareren: at finde søvejen syd om Afrika, og endnu senere lykkedes det Vasco da Gama at finde søvejen til Indien.</p> |
| <p>f) Fernando de Magellan (1480- 1521) var en portugisisk søfarer. Han sejlede i 1520 som den første europæer syd om Sydamerika og var dermed den første europæer, der nåede Stillehavet. Passagen, der blev opkaldt efter ham, kaldes i dag Magellanstrædet. Populært siges det, at Magellan var den første til at sejle jorden rundt, hans flåde klarede det, men han selv blev dræbt på Filippinerne 1521.</p> |

Ad 4) Christian d. 4. er blevet kaldt Københavns anden grundlægger. Han udvidede og moderniserede byen og satte sit præg på hovedstaden med sine mange bygninger. Men også ulykkerne ramlede ned over ham. Hans udenrigspolitik slog fejl, både landets og hans egen økonomi havde det dårligt.

Ad 5) Svenskekrigene handlede grundlæggende om, at Sverige ikke ville være en del af Kalmarunionen (1397), hvor danske magthavere sad for bordenden. I forlængelse heraf kæmpede Danmark og Sverige om magten i Østersøområdet og den tilknyttede handel. Begge lande ville også gerne have hinanden væk fra grænseområderne. Danmark og Sverige var i krig 11 gange fra Kalmarunionens dage til det ebbede ud fra 1720'erne...

Supplerende materialer

- Besøg <https://ucc.dk/cfu/fag/historie/ideer-til-undervisning> for inspiration til yderligere undervisning.
- Se især historiekanonpunkterne "[reformationen](#)", "[Christian IV](#)" og "[Den westfalske Fred](#)"